

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ
ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՏԳԱՄԸ
Ս. ՀԱՐՈՒԹՅԱՆ ՏՈՆԻ ԱՌԹԻՎ

ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ
ԿԵՂԾԻՔԻՆ ՎՐԱՅ

«Աշակերտքն նորա եկեալ գիշերի գողացան՝
 զնա, մինչ մեք ի քուն էաք ... Եւ ել համբաւս
 այս ի Հրէից մինչև ցայսօր»:

(Անոր աշակերտները գիշեր ատեն, մինչ մենք
 քունի մէջ էինք, եկան և գողցան զայն... Այս
 լուրը հրեաներուն մէջ տարածուած է մինչև
 այսօր):

(ՄԱՏԹ. ԻԸ 13, 15):

Դարձեալ դէմ առ դէմ ենք կանգնած մեր Տիրոջ՝ Յիսուսի Քրիստոսի,
 բայց ոչ Անոր ծաւալած քարոզութեան և կատարած հրաշք-
 բարիքներուն, խօսած առականերուն, խաչելութեան պահուն կամ քարով
 կնքուած գերեզմանին դիմաց, այլ՝ Յարուցեալ գոյակերպին, մահէն
 դուրս եկած ու յաւերժ ապրող անձին դիմաց:

Զարմանահրաշ դէպք է նկատուած Անոր յարութիւնը: Անհաւատալի
 ըլլալու չափ գերբնական, անբնական և անկարելի նկատուեցաւ այդ
 դէպքը նոյնիսկ այն պահուն երբ տեղի ունեցաւ և գերեզմանը թափուր
 գտնուեցաւ ու գերեզմանեայր անձնապէս յայտնուեցաւ, տեսնուեցաւ
 հարիւրաւորներու և խօսեցաւ շատերու հետ: Անհաւատալի նկատուե-
 ցաւ ան շատ շատերու կողմէ անցնող քսան դարերու ընթացքին:
 Անհաւատալի կը թուի նաև այսօր, գիտութեան, բանականութեան,
 առարկայապաշտ գործնականութեան տիրապետութեան ներկայ
 ժամանակներուն, նոյնիսկ իրենք զիրենք քրիստոնէայ, այսինքն՝
 Քրիստոսի հետևող ճանչցող բազում անձերու կողմէ:

Եւ զարմանալի չէ որ անհաւատալի թուի: Պարզ է որ նման դէպք մը
 - մեռեալ վիճակէն դուրս գալ և ապրիլ այնպիսի կեանքով մը որ վեր է
 ժամանակի և տարածութեան սահմանափակումներէն - մարդ էակի
 բանական խորհողութեան ու կեանքի փորձառութեան մէջ տեղ չունի:

Բայց իրական էր դէպքը ինք: Յիսուս դուրս էր եկած գերեզմանէն:
 Ինչպէ՞ս բացատրել այդ երևոյթը: Խիստ մտահոգուած էին մանաւանդ
 անոնք որոնք Յիսուսը մահուան էին դատապարտած, խաչ

բարձրացուցած և գերեզմանի մէջ պետեղած, գերեզմանն ալ մեծղի քարով կնքած ու հռոմեական լէգէոնական պինուորներ պահակ կարգել տուած: Երբ հրեայ ազգի այդ օրուան իշխանաւորները տեղեկացան իրականութեան, երբ պահակ պինուորներէն ոմանք եկան և յայտնեցին որ իրապէս գերեզմանէն դուրս էր եկած խաչեալ ու թաղեալ Նապոլրեցին, ահի ու սարսափի մատնուեցան: Ինչպէ՞ս արդարացնէին իրենց ըրածը: Ինչպէ՞ս իրենց ժողովուրդին կարենային բացատրել որ երեք օր առաջ Յիսուսի գոյութեան վերջ դրած էին և այժմ վերջը նոր սկիզբ էր դարձած...: Ուստի, իրենց յատուկ հնարամտութեամբ դիմեցին յերիւրանքի, կեղծիքի, ինչպէս անոր մահացումէն առաջ դիմած էին մատնութեան, անիրաւ դատաւարութեան, անարդար դատաստանի, անապնիւ ձաղկումի, անմարդկային չարչարանքի և խաչապարտութեան: Պահակ պինուորներուն յանձնարարեցին որ ժողովուրդին մէջ տարածեն այն լուրը թէ երբ խոր գիշերին իրենք քնացած էին, Յիսուսի աշակերտները եկեր էին և գողցեր՝ Անոր մարմինը: Աւելին: Եթէ պատահէր որ այդ կեղծիք-լուրը դատաւոր-կառավարիչին ականջը հասնէր՝ իրենք կը համոզէին այդ իշխանաւորը և պինուորները իրենք կրնային ապահով պզալ, որ ունէ վնաս, պատիժ ու չարիք չէր հասնէր իրենց: Դեռ աւելին. դրամ տուին, կաշառեցին պինուորները, որոնք այդ կեղծ լուրը տարածեցին ժողովուրդին մէջ:

Հետաքրքրական է վերջին տողը Աւետարանի այս հատուածին որուն մէջ Մատթէոս Աւետարանիչ կ'ըսէ որ այդ լուրը տարածուեցաւ և մինչև Աւետարանի գրուած ատենը («մինչև ցայսօր»), այսինքն՝ Յիսուսի յարութենէն 30-40 տարիներ ետք, հրեաներու մէջ այդ լուրը տարածուած կը մնայ:

Եւ ոչ միայն այն օրերուն, այլ յաջորդող դարերուն ևս այդ լուրը տարածուած մնաց: Եւ ոչ միայն հրեայ ժողովուրդին մէջ, այլ նաև ուրիշ ազգերուն, քրիստոնեայ անհատներու մօտ: Եւ մինչև այսօր, երբ կը մօտենանք Քրիստոսի 2000-րդ տարեդարձին, դեռ որքա՞ն մարդիկ կը մնան ընդառաջող և նոյնիսկ տարածող այդ լուրին, թէ՛ գերեզմանը թափուր էր ո՛չ անոր համար որ Յիսուս յարութիւն էր առած, այլ անոր համար որ Յիսուսի մարմինը գողցուած և անհետացուած էր...:

Այդպէս մտածողներ ոչ միայն պատմական իրողութիւն չեն նկատեր Յիսուսի յարութեան դրուագը, այլ կ'ուրանան բոլոր յետ յարութեան այն երևումները որոնց մասին այնքան պերճախոս վկայութիւններ կան Պօղոս Առաքեալի Թուղթերուն և Աւետարանիչներու պատումներուն մէջ: Աւետարաններու խմբագրումէն առաջ Կորնթացւոց ուղղած իր թուղթին մէջ Պօղոս Առաքեալ սքանչելի վկայութիւն մը կուտայ Յիսուսի յարութեան մասին զոր անտեսել կը նշանակէ կամաւոր և յամառ, և յառաջագունէ կասկածող ըլլալ ամէն բանի մասին: Ան կ'ըսէ. «Ես ձեզի փոխանցեցի այն (հաւատքը) ինչ որ նախ ե՛ս ընդունեցի. այն՝ թէ Քրիստոս մեր մեղքերուն համար մեռաւ, ըստ Սուրբ Գիրքին, թէ՛ ան թաղուեցաւ և երրորդ օրը յարութիւն առաւ, դարձեալ Սուրբ Գիրքին համաձայն, ու երևցաւ Պետրոսին և ապա տասներմէկ առաքեալներուն: Յետոյ երևցաւ միատեղ խմբուած հինգ հարիւրէ աւելի հետևորդներու,

որոնցմէ շատերը կ'ապրին մինչև այսօր և ոմանք մեռած են: Այնուհետև երևցաւ Յակոբոսին և ապա բոլոր առաքեալներուն: Ի վերջոյ, բոլորէն յետոյ, երևցաւ նաև ինծի՝ անարժանիս» (Ա. ԿՈՐՆԹ. ԺԵ. 3):

Բայց ի՞նչ փոյթ: Կարևորը, սակայն, պատմութիւնը չէ, որպէս դէպքերու ընթացք, որ այնքան յաճախ մեկնաբանութեան առարկայ է: Յիսուս պատմութիւն չէ: Կարևորը իրականութիւնն է: Այն որ պայծառ և ապրուող ճշմարտութիւն է, անառարկելի, թէ՛ Յիսուս մահով վերջ չգտաւ: Կ'ապրի այսօր այնպէս ինչպէս ապրեցաւ իր երկրաւոր կեանքի օրերուն, բայց ո՛չ մարմնեղէն, հողեղէն գոյութեամբ, այլ յաւիտենական կեանքի այնպիսի որակով մը որ վեր է մեր զուտ մարդկային տրամախոհական մտածողութեան չափանիշներէն: Բայց ո՞վ կրնայ ըսել որ մարդ ամէն ինչ գիտէ կամ կրնայ գիտնալ իմացական հայեցողութեամբ և սահմանաւոր կեանքի փորձառութեամբ: Խորհող մարդուն առաջ կայ գոյութեան և կարողութեան այնպիսի տարածք, որուն անունն է հաւատք և որ այնքան իրական է որքան բանական տարածքն ու կարողութիւնը:

Եւ եթէ նոյնիսկ գործածենք մեր ամբողջական մարդկային բնութեան տրամախոհական ոյժը, ինչպէ՞ս չտեսնել այն շօշափելի իրականութիւնը, որ Եկեղեցւոյ կեանքն իսկ է դարերու վրայ տարածուած և տարածուող, որ յարութեան վրայ է հիմնուած: Ամենէն կասկածոտ գիտական միտքերն անգամ չեն կրնար բացատրել այն յստակ իրողութիւնն ու պայծառ ճշմարտութիւնը թէ Առաքեալները, Յիսուսի մտերիմները, որոնք յարութենէն ետք իրենք ալ կասկածով ընդունեցին յարութեան լուրը էապէս կերպարանափոխուեցան, երբ նոյն իրենց վարդապետը՝ Յարուցեալը՝ երևցաւ իրենց, խօսեցաւ իրենց, երբ իրենք տեսան ու հաւատացին: Եթէ իրենք գողցած ըլլային մարմինը, կեղծիք մը յառաջ բերած ըլլային, ինչպէ՞ս սուտի և կեղծիքի, խաբէութեան և յերիւրանքի ոյժով պիտի կերպարափոխուէին: Ինչպէս իրենց կեանքերը պիտի զոհէին իրենց իսկ շինած սաղրանքին համար: Այն անձերը՝ որոնք Յիսուսի խաչելութենէն և թաղումէն ետքը ծայր աստիճան յուսալքուած, իրենք զիրենք պարտուած, իրենց ականկալութիւններուն և սպասումներուն մէջ յուսախաբուած կը զգային, ինչպէ՞ս յանկարծ դարձան արի, անվախ, յանդուգն, բարձրաքարոյ, արհամարհեցին նախատինքն ու հալածանքը, չարչարանքն ու մահը և պատրաստակամ, յօժարամիտ կեցուածքով ու երջանիկ զգացումով յանձն առին մարտիրոսութիւնը: Ո՞վ իր կեանքը կուտայ իր սարքած սուտին և կեղծիքին համար...: Ինչպէ՞ս Սողոմներն յանկարծ դարձան Պօղոս...:

Քրիստոնէական հաւատքին տարածումը ողջ աշխարհի մէջ մանանեխի հատիկի առակին (Մատթ. ԺԳ. 31-32) ամենէն ճշմարտախօս և պերճաբարբառ վկայութիւնն է: Քրիստոնէական Եկեղեցւոյ կեանքը, քան դարերու վրայ տարածուած, Քրիստոսի յարութեան շարունակուող երգահանդէսն է մարդկութեան կեանքին մէջ: Յարուցեալ Փրկչի խօսքը «Երանի անոնց որոնք առանց տեսած ըլլալու պիտի հաւատան» (ՅՈՎՀ. Ի. 29) կեդրոնական մեղեդին եղաւ այդ համամարդկային երգահանդէսին, որուն մէջ իր առանձնակի տեղն ունեցաւ Հայց. Առաքելական Ս. Եկեղեցին Քրիստոսէն շառաւիղած զոյգ Առաքեալ-

ներով և Ս. Գրիգոր Լուսավորչի Միածնաէջ տեսիլքով մինչև մեր հայ ժողովուրդի նոր օրերու նոր կեանքը իր Քրիստոսադրոշմ հայրենիքով և ապատ ու անկախ պետութեան վերստեղծումով:

Կարիք կա՞յ աւելին ըսելու: Դիտեցէ՛ք հայ ժողովուրդի կեանքը անցնող երկու հազարամեակներուն: Խաչելութեան բազմադրուագ և բազմաբնոյթ տեսարաններուն մէջէն, և տեսարաններէն անդին, պիտի անպայման զգաք յարութեան շունչին անընդմէջ ներգործութիւնը: Յարութեան շունչը անշէջ մնաց հայ ժողովուրդի կուրծքին տակ, կրակին նման՝ որ երբեմն-երբեմն մոխրով կը ծածկուի բայց երբեք չի մարիր, երբեմն-երբեմն ուրիշ ոյժեր հող կը թափեն անոր վրան, բայց հողն անպօր կ'ըլլայ անոր լոյսն ու ջերմութիւնը խափանելու: Մեր ողջ մշակոյթը, մեր ազգի հարապատ ինքնարտայայտութիւնը իր բոլոր կողմերով ու երեսներով, արիացեալ և արիացնող զօրութեամբ, տոկունութեան առաքինութեամբ, յուսահայեաց ուժգնութեամբ, քարով ու մագաղաթով, գիրով ու ձայնով, նոյնիսկ արցունքով ու արիւնով եղաւ անմահութեան հաւատքին լուսապայծառ և անստուեր ճառագայթումը: Հաւատացինք Քրիստոսի յարութեան և յաղթեցինք մահուան: Ա՛յս է ամենապայծառ յառաջաբանն ու վերջաբանը և յաւերժաբան կարգախօսը հայ ժողովուրդի երկհազարամեայ պատմութեան:

Այսօր, այդ հաւատքին կրակը վերստին նոր շունչ է ստացած: Եւ չմոռնանք, այդ հաւատքին կայծէն միշտ բոց կ'առնէ ապատութիւնը, որ մարդուն մէջ Աստուծոյ շունչին առկայութիւնն է: Գիտնանք մեր այդ աստուածադրոշմ բնութիւնը պահել անաղարտ, դարձնել կենդանի և կենդանարար, ստեղծագործ և երջանկաբեր մեր գոյութեան այս նոր դարձուածքին որ մեզ կ'առաջնորդէ Յարուցեալ Փրկչի 2000-ամեակէն դէպի 3000-ամեակ, կնքուած մեր պետականօրէն ճանչցուած քրիստոնէութեան 1700-ամեակով: Կեղծիքը մեզ կ'ալլացնէ, հաւատքը մեզ կը մարդկայնացնէ և կը հայացնէ:

Քրիստոսի յարութիւնը ջինջ իրականութիւն է տեսնել գիտցող աչքին, զգալ գիտցող սիրտին, խորհիլ գիտցող միտքին, խորհուրդ ընկալել գիտցող հոգիին և այս բոլորն իր մէջ ճշմարտօրէն և գեղեցկօրէն ներդաշնակել գիտցող ազգին համար:

Չատկի այս առաւօտուն, ծաղկող բնութեան այս եղանակին, եկէք կենսատու արևին լոյսը իջեցնենք մեր հոգիներուն, մեր սեփական, անհատական կեանքերուն մէջ մեր հայրենի աշխարհին և ողջ հայութեան համայնական կեանքին մէջ ի սփիւռս աշխարհի:

Քրիստոս յարեալ ի մեռելոց

Յարեալ և ազգս հայոց

Օրհնեալ է յարութիւնն Քրիստոսի.

Շնորհաւոր Ս. Չատիկ:

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

12 Մայրիկի 1998

ի Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին